

II Rumantsch a l' Exposiziun Naziunala, Turich 1939

Autor(en): **Piguet-Lansel, Edgar**

Objekttyp: **Article**

Zeitschrift: **Annalas da la Societad Retorumantscha**

Band (Jahr): **54 (1940)**

PDF erstellt am: **06.08.2024**

Persistenter Link: <https://doi.org/10.5169/seals-210120>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Inhalten der Zeitschriften. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern.

Die auf der Plattform e-periodica veröffentlichten Dokumente stehen für nicht-kommerzielle Zwecke in Lehre und Forschung sowie für die private Nutzung frei zur Verfügung. Einzelne Dateien oder Ausdrucke aus diesem Angebot können zusammen mit diesen Nutzungsbedingungen und den korrekten Herkunftsbezeichnungen weitergegeben werden.

Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. Die systematische Speicherung von Teilen des elektronischen Angebots auf anderen Servern bedarf ebenfalls des schriftlichen Einverständnisses der Rechteinhaber.

Haftungsausschluss

Alle Angaben erfolgen ohne Gewähr für Vollständigkeit oder Richtigkeit. Es wird keine Haftung übernommen für Schäden durch die Verwendung von Informationen aus diesem Online-Angebot oder durch das Fehlen von Informationen. Dies gilt auch für Inhalte Dritter, die über dieses Angebot zugänglich sind.

Il Rumantsch a l'Exposiziun Naziunala, Turich 1939

da Edgar Piguet-Lansel

Chi, illas anteriuras exposiziuns naziunalas, avess pensà a tgnair quint dal rumantsch? Perfin a Berna, l'an 1914, surgnit la litteratura rumantscha üna modesta vaidrinetta be tras l'iniziativa privata d'ün scriptur ladin!

Quista jada, la chosa as preschantaiva tuot oter. Ils 20 favrèr 1938 deira il rumantsch gnü arcognoschü sco quarta lingua naziunala cun ün schlantsch ed üna unanimitad mai viss pro üna votaziun federala, e consacrà sco part fundamentala da l'ierta culturala svizzra. Uschè nu pudaiva 'l plü gnir ignorà e laschà d'üna vart. Dal prüm nan, dal rest, füt la Direcziun intenziunada da til resguardar.

La prüma proclamaziun da las Autoritats da l'Exposiziun, il prüm invid a partizipar, suotscriet tras Sig. Cussglier federal Obrecht, gnit fat a la radio illas quatter linguas e cumparit in tuottas gazettas dal pajais.

La subseguinta propaganda per mez da stampats, formulars, bustas e chartas, dal grand prospect in coluors da la situaziun da l'E. N. chi gnit tramiss in tuots pajais, scopür da l'affischa suspaisa in tuots vaguns da viafier, purtaiva la clera menziun: EXPOSIZIUN NAZIONALE SVIZZERA, siand, tenor avis gnü da Cuaira, il sursilvan lingua uffiziala i'l Grischun per l'an 1938.

Seguind quistas instrucziuns vaiva da gnir resguardà, per l'an 1939, il ladin sco rumantsch uffizial. El gniva in consideraziun, uossa, per l'exposiziun svesa, in prüma lingia per las inscripziuns da mincha sort. Ma fin a che punct? Il fat cha nus vains quatter linguas, deira per ils architects e decoratuors un tremend rumpachè:

Co conziliar bellezza, clerezza, armonia da las scrittas e l'oblig da nu far malavita a ningün, v. d. in dovrand adüna tuottas linguas? Nu füss mütschà mincha visitador davant a tala inflaziun da texts?

I gnit proposit e stabili il prinzip, cha mincha object expost vess da portar, in prüma lingia, scrittas illa lingua dal lö d'origen. Ma l'autonomia da las associaziuns chi vaivan da pisserar minchüna per seis pavigliun avet per consequenza cha quista ledscha nu pudet gnir applichada tras e tras. Las inscripziuns, siand stattas dapertuot l'ultima chosa tutta a man, nu füt pussibel da las controllar fin cha fütan a lö. In bliers cas nu's pudet müdar plü nöglia. In oters, l'admischiun dal rumantsch dependaiva da la bainvuglientscha per il rumantsch da tal o tal president o chef da pavigliun, ün sentimaint chi 's chattet in na pacs lös, *be pro tscherts exposituors grischuns brich!*

Tuot otra deira la situaziun illa secziun „Pajais e Pövel“ arranschada tras l'E.N. svesa e missa sü tras Sig. Chefarchitect Hofmann in persuna. Là gnit il rumantsch tut in consideraziun sco chi toccaiva e gnit là eir ad ün plain success, sδαςdand ün viv interess pro'ls svizzers sco pro'ls esters. Ma eir là as stovet ün restrainscher a las scrittas müralas prinzipalas ed als objects dad origen rumantscha. La *Via ota* (o *Via sura*) deira l'unica secziun a dar eir in rumantsch las scrittas da servezzan sco: *sortida da succuors e. o. *)*

Per motivs dal tuot pratics, nu gnit resguardà exclusivamaing il ladin. Mincha collaboratuor fet sias traducziuns i'l ajen idiom. L'excellenta consequenza füt cha il rumantsch as preschantet in tuot sia varietad, siand pero predominant il ladin, uffizial per l'an 1939. La famosa sala blava (clamada „da las trais cruschs“) spordschaiva ils trais prinzipls fundamentals da nos Stadi federal: l'umanitad in ladin vallader, l'egualitad in putèr, e la libertad in sursilvan! Ed il documaint il plü important da l'intera Exposiziun: il text da la Charta dal 1291, gnit baininlet dat illa classica traducziun schilovra da Sig. Prof. Pieder Tuor.

*) I'l cudeschin illustrà „Pajais e Pövel“, da Hofmann e Wolgensinger, ediziun Fretz & Wasmuth, Turich, 1939, ils texts rumantschs gnittan cunsiderabelmaing augmentats.

Un cuort intraguidamaint a la *Via ota*, traducziun rumantscha da Sig. Dr. O. Gieré, miss ad ir pür ils ultims dits d'october 1939, nu gnit plü a cogniziun dal public. Arcognuoschains almain la bun' intenziun dals organisatuors!

Uschigliö gnit il rumantsch a pled illa „Gazetta da l'Exposiziun“, ma be minchatant: la collaboraziun da part rumantscha füt pürmassa fich modesta.

Ils Dis Grischuns, cun lur inschmanchabel cortegi e l'enorm success da lur sairadas, ingio rivalisettan Valladers, Sursetters, Sursilvans e quels da Schons, dettan l'indiscutabla perdüta cha in fat da cultura i'l Chantun Grischun, ils Rumantschs sun al timun.

La scoula rumantscha pudet affimar sia vitalitad in plüssas demonstraziuns praticas i'l Pavigliun scolastic, la litteratura, e plü particularmaing quella dramatica tras las duos rapreschantaziuns da Clau Maissen, da P. Maurus Carnot, i'l Teater da l'Exposiziun, suot la regia da Sur Carli Fry.

La Quarta Svizra, sco tala, gnit plünavant a pled, a pèr ed a pass culs oters idioms confederats, illas indumbrablas execuziuns dal Gō festiv da Arnet e Müller (collaboratur: Dr. O.Gieré). Ella eira fingià statta salüdada cun entusiassem indescriptibel in occasiun da la beneventaziun da las staffettas chantunalas, ils 7 mai, ill' immensa halla da las festas.

Insembel a Sig. Directur Meili, chi in quist' occasiun pronunzchet il cuort pled ladin cha referins qui suot, as demuosettan sco sincers amis dal rumantsch: ils signuors Dr. M. Lièner (figl dal poet barmör) e Dr. Wahlen, dal Comite da Direcziun; Chefarchitect Hofmann e seis adjudant E. Streiff (secretari dal „Werkbund“); Dr. Felix Moeschlin, president da la Societad dals Scriptuors svizzers; Professur Meyer-Peter da la Scoula Politecnica Federala (idrometrica); chapitani Fred Bieri, pittur a Berna (pavigliun da las armas).

TEXTS

Seguan ils texts rumantschs ch' ün pudaiva lejer a l'Exposiziun, e cha vains miss insembel. Els vegnan reprodüts cun la grafia e illa fuorma originala. Las remarclas dal compilatur ed ils noms dals pavigliuns sun in *cursiva*; ils numers sun quels dal Catalog opür dal Plan da situaziun. Cumanzain il gir a man dretta da l'entrada da Enge fin a la *Defaisa naziunala*, passains davo tras la *Via ota (Pajais e Pövel)* e gliv rains cun las pacas scrittas sün la spuonda da Riesbach e las inscripziuns exteriuras.

Adressa chantunala grischuna, part rumantscha :

La feglia Rezia en canzuns
salida vus da cor,
pauc aur nus vein en nos arcuns:
la Patri' ei nies tresor!

Pled da Sig. Directur Armin Meili, chi beneventet ils Grischuns in trais linguas :

Chars amis rumantschs grischuns!

Eir a vo ün cordial bainvgnü sün l'avamporta da quist' Exposiziun chid ais eir la vossa, ed eir quella da la quarta lingua, chi gnit tratta ad onur quant pussibel. As ingrazchain da cuntribuir cun vossa veglia e stupenda cultura e cun vossa presenza d'hoz a la diversidad ed a la ricchezza spiertala da nossa cumöna Patria!

48. *Art Religiusa Protestanta.*

BAP NOSS IL QUAL EIS ENTEN TSCHIEL / SONTG VEGNI
FATG TIU NUM / TIU REGINAVEL VEGNI NOUTIERS / TIA
VEGLIA DAVENTI / SCO ENTEN TSCHIEL / ASCHI ER SIN
TERRA / NIESS PAUN DA MINCHAGI DAI A NUS OZ / A
NUS PARDUNA NOSS PECCAUS / SCO NUS PARDUNEIN A
NOSS CULPONTS / A NUS MANAR BUC EN AMPROVAMENT
/ MO NUS SPINDRE DIL MAL / PARCHEI CA TIU EIS IL RE-
GINAVEL A LA PUSSONZA A LA GLIERGIA A SEMPER /
AMEN.

43s. *Chasa da la Giuventüna.*

Giuventüna Evangelica. — Giuventetgna Catolica.

— Nus dvantains Confederos. —

— Compagnias de mats. —

„Lain sieuer l'exaimpel da noss babuns, esser consciants da nossa respunsabilità in vers Dieu, far crescer in nus il sen da la vardà e da l'amur per il prossem, ans render quint dals dovairs e dals drets d'ün liber Svizzer, ans allegrar da las bellezzas da nossa patria, ans mantgnair sans da corp ed orma.“

Sanctuari da la Poesia

405. *Alpinissem.*

CLUB ALPIN SVIZZER – CLUB SVIZZER D'ALPINISTAS
Chamannas dal Club Alpin Svizzer. „Ils Alps“ (revaisa).

384. *Giarsunadi chasan.*

Il giarsunadi chasaun ais la meldra via per imprendder il manstêr da chasarina.

In quaista chasa as vezza padruna e giarsuna vi da la lavur.

36. *Nossa laina.*

God irreguler subalpin, larsch e dschember, Puntraschigna, Grischun. —

Pign, larsch e dschember. San Murezzan. —

Voia forstala da Moir, Cumoin de Vaz, Ct. Grischun. (Bavier)

37. *Construcziuns.*

SOCIETAD SVIZZERA D'IMPRESARIS

47. *„Pressa, Cudesch, Musica, Art.“*A. *Pressa:*

Gazettas Rumantschas. Preschantamaing cumparan amo 4 gazettras rumantschas cun ün ediziun totala da var 6000 exemplars.

Expostas deiran las gazettras:

L' Aurora d' Engiadina, 1843. Amitg dil Pievel, 1855. Nova Gazetta Romontscha, 1866. L' Engiadinais, 1877. Il Progress, 1881. Il Sursilvan, 1890. Il Fögl d' Engiadina, 1923. La Vusch dils Mats, 1931. La Gazetta Romontscha, s. d., La Gazetta Ladina, 1923. La Casa Paterna, 1929. Il Pelegrin, 1931. L' Aviöl, 1930. Il Sain Pitschen, 1936. La Cronica Romontscha, 1935. [21. Giugnet Jauer 1938]

B. *Libraria.*

Libraria.

C. *Chasa dals Scriptuors Svizzers.*

Sur l' üsch:

SOCIETA DA SCRIPTUORS SVIZZERS

Aint in pierten:

AINTRA E T' IMPAISSA A QUELS CHI CUN LUR OUVRA
VENDSCHETTAN LA MORT PER VIVER CUN TAI. —
— IL PLED DALS VIVAINTS.

Aint il „Sanctuari da la Poesia“:

LA GRANDEZZA DA NOS PAJAIS AIS QUELLA
DA NOSS' ORMA.

Suot l' imaigna da G. F. Caderas, seis pled:

LA DEVISA DA LA SVIZZRA SAJA
CONCORDIA PÊSCH ED AMUR.

Illa Tavla d' onur „In Memoriam“:

GIAN FONTANA
G. C. MUOTH

D. Musica.

Il grand gö festiv cun cortegis, sots, chants e cors, que ais
l' opera dal pövel svizzer.

La chanzun da noss sudats ais vaira chanzun populara, in-
spirada da las virtüts da noss vegls Svizzers. Ella exprima ironia,
increschantüna e dà slantsch a l' armada sün via ed in battaglia.

La chanzun rumantscha populara (*cun 5 documaints*).

Vaira musica ais adüna eir musica natürala. Armonias melo-
dusas da las cascadas svizzras seguint Albert Heim (1874) (*se-
guan las transcripziuns*).

Imnas e chanzuns naziunalas.

Armada

43. *Instrucziun e Scienzas*

G. Universitats.

Societed da Students Svizzers. —

Società Engiadinaisa da Scienzas. —

Societad Elvetica da las scienzas natüralas. —

Las Facultads teologicas protestantas della Svizzer. Divers aspects da lur lavur. —

Perche cha Deis ha tant amà il muond. —

Nossas linguas. —

H. Scoula Politecnica Federala.

NUS FAIN PART DA L'INTERA EXPOSIZIUN NAZIONALA.

NUS INSTRUINS.

NUS CONSTRUINS.

NUS PERSCRUTAINS.

B. Scoulas popularas.

Lingua ladina e romontscha.

Nus tschantschain

Nus scrivain

Nus chantain.

Engiadin' ota:

Las giglinas cratschlan
ils giats mioulan
las chevras sbeglan
las vachas migian.

Surmeir:

Las gaglinas cratschlan
ils giats fon miau
las tgoras beschlan
las vatgas migian.

Engiadina bassa:

Las giallinas cratschlan
ils giats mioulan,
las chavras sbeglan
las vachas mügian.

Surselva:

Las giallinas craschlan
ils giats miaulan
las cauras beschlan
las vaccas megian.

Engiadin' ota:

Sajast salüdà, mieu cher Grischun, cun tieus bels vihs e pros,
cun tieus s-chürs gods e tieus vadrets eterns.

Engiadina bassa:

Sajast salüdà, meis char Grischun, cun teis comüns tant bels,
teis prads e teis s-chürs gods e teis vadrets eterns.

Surmeir:

Seias salido, mies tger Grischun, cun tias belas vischnancas,
ties pros, ties stgeirs gots e ties vadretgs eterns.

Surselva:

Seis salidaus, miu car Grischun, cun tius bials vitgs e praus,
cun tias stgiras selvas e glatschers eterns. —

In dis greiv astent han fat nos babuns amicizcha culs Con-
federats. Lur lia ais statta daspö tchientanèrs e restarà adüna ün
schluss friun per dret e libertad. (R. O. Tönjachen.) —

Las duos veidras peidras da la scoula in terra rumantscha:
la Claustra de Mustèr, l' Institut Rosius a Porta, Ftan.

— Nus giuvens Confederats eschan frars in pleds e fats! —

E. Scoulas medias.

Per tai, ma patria!
Ni Italians, ni Tudais-chs,
Rumantschs vulains restar!

30. Pavigliun da l' idrometrica.

Tuot vegn our da l' aua.
La rait idrometrica svizzra.
Regim da deflüss.
Diversited dals regims fluviels.
Influenza dals vadrets, gods ed ovas sutteraunas sül
deflüss.
La funcziun regulatriza dals lejs.
Las forzas idraulicas da la Svizzra.
Servezzan federel da las ovas.
Determinaziun dal deflüss cul mulinè idrometric.
Determinaziun dal deflüss cun acid.

29. Alimentaziun.

Illa vaidrina dals prodüts „Liebig“, ün lejeva:

Pür e natürel, stupend agüd da cuschina. — 1 det. — 2 ta-
bletas, 4 purziuns, 12 raps.

35. Dovair ed Avair.

Cooperativas da Consum:

Las associaziuns de consum surveschan al pievel.

Uniun dals Grands Magazins (bazars) :

In medema chà
tuot chattast Tü quà
bel, bun, bunmarchà
quai chi cuaida At fà.

44. Defaisa naziunala

Quist' exposiziun dal Departamaint Militar Federal resguardaiva be las trais linguas uffizialas. Gnittan l' istess acceptadas gugent duos inscripziuns rumantschas :

ILL' AIGNA FUSCHINA FAIN NUS SVIZZERS NOSSAS
ARMAS! — NUS VAGLIAINS!

21. PAJAIS E PÖVEL.

NOS PAJAIS.

Scritta per accompagnar il quader da Paul Bodmer: „Amur da la patria“ :

POUST DIR: L' AIS MIEU
QUAI DIEU AM DA!
QUAI FA LA NÖBLA LIBERTAT!

Scritta suot la charta da la Svizzra in Europa:
Noss' istorgia ais quella da nossas fuorclas alpinas.

Scritta sün la parait da fond:
PAJAIS STRET E TERRA DÜRA,
RICH E GRAND TRAS NOSSA LAVUR.

A l' entrada da la sala dals Comüns:
A la diversidad da nossas terras correspuonda la vita multifara da nos 3000 comüns.

Comün da Zuoz. Sclerimaints:
ZUOZ, 1712 m. District Maloggia, Chantun Grischun.
Tipica vaschinauncha engiadinaisa serrada cun cultura retorumantscha sainza stallas e talvos sün las spuondas.

Agricultura grischuna cun explotaziun dad alps e gods. Lö da trafic d'esters. Daspö 1904 Lyceo alpin Engiadina. Da pü bod: Emigraziun da pastiziers engiadinais per tuot il muond. Ais ün dals lös principels da l'administraziun ecclesiastica e giudiziaria da l' Engiadin' Ota e dvainta dal 1295 sede da la famiglia de Planta chi exercitescha la giuridicziun, mantegna quista posiziun preponderanta fin al 1798. Passet dal 1554 a la reformaziun ed ais il lö d'origin da diversas famiglias grischunas importantas.

Famiglias originarias: de Planta, Juvalta, Travers, Jecklin, Geer, Schucan, Raschêr.

Persunaliteds: Gian Travers 1483—1563 landamma e trueder, chapitauni da la Vuclina, ambaschadur, fondatur da la lingua rumantscha. — Fortunat Juvalta 1567—1654 poet ladin, reformatur, scriptur istoric e patriot.

Festas ed üsanzas: Chalanda Marz: als prüms marz annunzcha da la primavaira cun plumpas e brunzinas. Al medem di tschern da las autoritads cumunalas. In settember la s-cherpcha (s-chargedada d' alp). D' inviern: schlittedas.

Surfatscha	9805 ha	Occupaziun:	
prada, ers, paschel	5164 ha	1930 industria e misters	91
gods	437 ha	commerzi, trafic	
terra improductiva	4204 ha	hotelleria	89
Muaglia: vachas 186, chavals 21		agricultura	69

Populaziun: 1900 = 425 1930 = 969

Lingua materna:		Confessiun:	
1930 rumauntschs	418	1930 refurmos	695
tudais-chs	400	catolics	242
taliauns	103	isrealits	18
otras linguas	48	oters	14

Scrittas suot las fotografias:

Gö dal stechel	Chalanda Marz
Chesa Planta	Uigl
Parc Naziunel	Sulêr

Sala da la Protecziun da la Patria:

Scritta mürala sur il modell dal Parc naziunal:

AVANT 25 ANS GNIT IL PARC NAZIUNAL SVIZZER
FUNDA SCO PRÜMA RESERVAZIUN TOTALA DAL MUOND
TRAS LA CONFEDERAZIUN SVIZZRA LA LIA SVIZZRA PER
LA PROTECZIUN DA LA NATÜRA LA SOCIETA SVIZZRA
DA SCIENZAS NATÜRALAS PER MANTGNAIR INTACT ÜN
TOC DA NOSSA TERRA PATRIA CUN SIAS ASSOCIAZIUNS
BIOLOGICAS DA PLANTAS E BES-CHAS.

*Fazöl da las quatter linguas, cumbinà e disegnà
tras Sig. Pierre Gauchat.*

Il sectur rumantsch purtaiva ils seguaints proverbs sursilvans:

Suenter plivia vegn solegl.
 Criticar va pli dabot che megler far.
 Mintga spergnader ha siu leviader.
 Tgi spargna a tems, quel ha el basegns.
 Il cartgeun propona e Dieus dispona.
 Belezza senza virtù e scòle vin senza gust.
 Ti deis ta stender mai aschia
 scò leung' a lad'ei tia cuvria.
 Chi quei c' el vult adina tschontscha,
 Udir sovens sto 'l quei ch' igl punscha.
 Lischentadat ei dil satan boun plümatsch. (sic)

NOS PÖVEL.

Scritta vi da la pittüra preistorica:

Da la vita uriunda da nos pievel

Scritta vi da las mascras:

Quistas mascras, dovradas amo hozindi, dan perdüta
da veglias üsanzas.

Suot las 21 fotografias da typs rumantschs:

Divers per origen, lingua e confessiun, e l' istess ün Pövel!

*Illa vaidrina dals dialects: blers documaints rumantschs:
gazettas, cudeschs, etc. —*

I'l chantun da la famiglia e da la genealogia:

La famiglia ais la pozza dal Stadi.

— Nos babs lein honorar!

Schlassa giuventüna — pövel schlass!

I'l pavigliun da las duonnas, scritta granda:

BUNAS MAMMAS, PATRIA FORTÜNADA.

ÜTIL PUBLIC

Scritta mürala:

„SCHA TUOT VULESS GÜDER A L' OTER, SCHI
FÜSSA GÜDO A TUOTS.“

(Proverbi engiadinai.)

DA COUR UNITS.

Sala dal prüm pact da 1291

*Vi da la parait, sün las grandas tablas, tuna il text
scurzni dal pact:*

650 ANS DA FIDELITAD, LIBERTAD ED UORDEN.

In nom da Dieu, Amen. Nus ils homens dad Uri, Sviz ed Unterwalden, cuschidrand la noschdà dals temps, impromettain e gürain per nossa cumöna protecziun d' ans güdar l' ün a l' oter cun cussagls e fats, cun corp e orma, cun tuot nos avair e pudair cunter tuots ed iminchün chi less ans far tüert e violenza. Nus impromettain e gürain da nun arcognuoscher plü tanter nus güdischs esters. E cha ingün nun fetscha ad oters dan in lur vita o in lur bains. Ma quel chi ha fallà sto far darchè bönn. Schi dess dischuniun tanter confederats, lura dessan ils plü sabis tanter da nus gnir insembel e balchar la dispitta. Nos tschantamaints, stabilits per il bain cumön, dessan scha Dieu voul dürar in etern.

Dvantà l' an dal Segner milli duatschient novantün a Chaland' avuost.

Sül pult, suot la tabla, il text integral dal Pact, illa traducziun da Sig. Pof. Pieder Tuor.

Pavigliun dals Svizzers a l' Ester.

A l' entrada e a la sortida, duos scrittas müralas exteriuras:

500'000 SVIZZERS A L' ESTER FAN ONUR A LA CRUSCH
ALBA. —

LA NOUVA SOCIETA ELVETICA TESSA FERMS LIAMS
TRANter LA SVIZZRA E SEIS FIGLS A L' ESTER.

*Sala da l' istorgia svizzra: grand disegn müral dad Otto
Baumberger. (Stadi I.)*

Vi da la parait da fuond:

TGNAIN VI DAL NOSS SCO' LS OTERS VI DAL LUR.

Sala dal Stadi II, sala blaua, clamada „da las trais cruschs“.

Vi dals mürs, las trais scrittas in sgraffit:

OT SUR LA TERRA SCHÜRA
ARDA, SUPREM SEGNAI,
INARRIVABLA, PÜRA
FLAMMA DA L' IDEAL.

Constituziun federala, Art. 4:

TUOT ILS SVIZZERS SUN EGUELS DAVAUNT LA LED-
SCHA. IN SVIZZRA NUN EXISTAN ÜNGÜNS SUDDITS NE
ÜNGÜNS PRIVILEGS DA NASCHENTSCHA DA FAMIGLIA
U DA PERSONAS

LIBERS VULEINS NUS ESSER SCO NOS BABS. PLITOST
LA MORT CH' EN SCLAVARIA VIVER.

Sclerimaints pro 'ls relatifs documaints:

Structura dal Stadi: 3000 Comüns, 25 Chantuns, Confedera-
ziun. — Incumbenzas dal Stadi.

NOSSA DEFAISA

*Sala da la Defaisa naziunala: Statua dal sudà da Branden-
berger.*

Scrittas müralas illas quatter linguas:

1939 MINCHA SVIZZER STO FAR MILITAR.
1291 SCHLASSAMAING CUNTER MINCHÜN CH' INS
ATTACHA!

Sala da la „Voluntad da defaisa“.

Sclerimaints pro 'l modell in relief:

Fö d' infanteria in posiziun da defaisa.

1. Reservas. 2. Post da cumand. 3. Post d' observaziun. 4. Post d' observaziun dals büttaminas. 5. Mitraglia cunter aviuns. 6. Barricadas cunter tanks (permanentas). 8. Barricadas. 9. Barricadas da bös-ch. 10. Mitraglia pesanta. 11. Büttaminas (parabla redüta). 12. Chanuns d' infanteria. 13. Grup d' infanterists, correspondand a ün suotuffizial, 12 füsiliers e üna mitraglia ligera. 14. Mitraglia ligera. 15. Füsilier. — Las barricadas cunter ils tanks e la destrucziun da las punts sun preparadas in temp da pasch. (Lt. Marguth).

LAVUR ED ECONOMIA

Scritta mürala:

Tenacited e probited dal pövel muntagnard haun fat our da la Svizra ün pajais industriell per excellenza.

Sala da la solidaritad sozuala:

Scritta vi dal tschel sura:

NOS SPIERT DA SOLIDARITAD A'S DEMUOSSA EIR I'L
MÖD DA RESOLVER ILS PROBLEMS DA LA LAVUR.

Parait da la statistica professiunala:

Populaziun eserzitand üna professiun.

UNDRANZA.

A l'entrada da la Sala d' onur:

TRAS LA QUALITAD DA NOSSA LAVUR ESCHAN FERMS
E LIBERS
TRAS INCLETTA LAVUR E PAN

LA QUALITAD DAL PROGET BASESCHA SÜN INIZIATIVA,
STÜDIS ED EXPERIENZA
LA QUALITAD DA L' EXECUZIUN BASESCHA SÜN ADE-
STREZZA E CONSCIENZIUSITAD
L' EXAIMPEL DA NOS ANTENATS ANS SPRUNA MINCHADI.

Tranter ils 160 grands Svizzers eiran ils Rumantschs rapreschantads tras: BENEDETG FONTANA, JÖRI JENATSCH, CHASPER DECURTINS e GIACHEN CHASPER MUOTH. Per errur, las scrittas dals duos prüms nu gnittan tradüttas in rumantsch. Davo stampadas in or sün tessü blau fich custavel, nu gnittan plü müdadas, malgrà reclamaziuns in merit.

In rumantsch figüraivan be:

CHASPER DECURTINS 1855—1916

il valent perscrutadur da la literatura rumantscha
e compilatur da la „Crestomazia Retorumantscha“.

GIACHEN CHASPER MUOTH 1846—1906

il grond poet romontsch.

Illa vaidrina reservada a la litteratura, avaiva la poesia rumantscha seis chantunet, dedichà a PEIDER LANSEL. Là, ün pudaiva lejer l' autogramm:

Pousch dir amo . . . Di!

Pousch far amo . . . Fa!

Infin cha quai düra

Ingün chi nun sa! avrigl 1939. P. L.

La parait da fuond purtaiva la scritta:

LA STIMA DALS VASCHINS ANS AIS LA PLÜ OT' UN-
DRANZA!

VUT

Illa sala dal finala, quella dal „Vut“ o da l' impromischiun patriotica, ün lejeva in custabs d' or:

CLAMAN' S O PATRIA
MERAN' S UNITS AQUA
PRONTS A 'T SERVIR!

Sün la spuonda dretta dal lai, ill' Exposiziun da l' Agricultura, nu' s chattaiva, sü'l prüm, gnanc' ün pled rumantsch. Plan planet gnittan missas a lö las inscripziuns seguaintas:

71—73. Pavigliuns da l' Agricultura.

Uniun Purila Svizzra.

Per Pievel e Patria.

In gest prezi franchisescha ina gesta paga.

CULTIVAR NOSSA TERRA AIS SERVIR NOSSA PATRIA.

Do' ns nos paun da minchadi:

MINCHA PALMA DAD ÊR IN NOSSAS MUNTAGNAS
DO PERDÜTTA DA NOSSA FIDELTED A LA TERRA
DALS BABUNS.

Cooperativas paurilas.

In exaimpel co l' agricultura segida sin moda cooperativa.

19. Pavigliun dal „Heimatwerk“.

OUVRA NAZIUNALA PER LA MUNTAGNA.

Scrittass externas:

USTARIA DALS GRISCHUNS.

REGURDIENTSCHAS.

ALGORDS SVIZZERS.

EXPOSIZIUN NAZIUNALA SVIZZRA.

dals 6 mai sin als 29 d' october.
